

בס"ד

קונטרס "לאורו נלך"

מתוך ספר "פרדס אליהו" (חלקים א-ב)

מאת הצב"י אליהו באאמו"ר ר' אברהם ממון

ראש מוסדות "תורת אברהם" נצרת עילית

"הכל תלוי במזל ואפילו ספר תורה שבהיכל",

הספר הנ"ל (כ-800 עמודים) ניצב כעת על מכבש הדפוס

וממתין לתורמים שיסייעו להוציאו לאור

המעוניינים להקדיש ולהנציח את הספר לעילוי נשמת יקיריהם,

או לרפואה ברכה והצלחה לזכות יקיריהם החיים,

יפנו למחבר במס' 052-6004052

* * *

יו"ל לעילוי נשמת - ידידנו היקר - הזקן הכשר

ר' יעקב בן מרגלית ז"ל

למשפחת אביעד שתחי'

נלב"ע ב"זאת חנוכה' - ב' טבת ה'תשע"ה ת. נ. צ. ב. ה.

קונטרס "לאורו נלך"

התבונן! לאן אתה הולך? - לאן אתה מוליך את רבך ואת אביך?
"יהי רצון מלפניך ה' א-לוהינו וא-לוהי אבותינו, שיעלה לרצון לימוד זה
שאנחנו לומדים לשם נשמת ... ובזכות לימוד זה, האל הגדול הגיבור
והנורא שוכן עד וקדוש שמו, שתצרור נשמתו בצרור החיים ותשים
מחיצתו במחיצת הצדיקים והחסידים יסודי עולם, העומדים לפניך ונהנים
מזיו אור פניך, ותיתן לו מהלכים בין העומדים לפניך (ע"פ זכריה ז', ג) ..."
(מתוך נוסח התפילה הנאמרת ביום האזכרה קודם הלימוד בבית העלמין)

"ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה"א

"כה אמר ה' צבאות אם בדרכי תלך ... ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה
(זכריה שם). הנה נודע שהמלאכים נקראים עומדים, כמו שכתוב (ישעיהו ו',
ב): 'שרפים עומדים'. וגם הנשמות קודם בואם לעולם-הזה נקראים גם כן
עומדים, כמו שכתוב (מ"ב ה', ט"ז; וכעין זה שם ג', י"ד. מ"א י"ז, א. שם י"ח, ט"ו): 'חי ה'
אשר עמדתי לפני'. רק אחרי ירידת הנשמות לעולם-הזה בהתלבשות בגוף
ונפש הבהמית נקראים מהלכים ..." (תורה אור" וישב דף ל/א עיי"ש).

עוד "פירוש: שהאדם הוא העולה במדרגתו יותר והמלאך עומד תמיד במדרגה
אחת מעת שנברא והאדם יכול לעלות מעלה מעלה, וזה שנאמר: 'שרפים
עומדים ממעל לו' (ישעיהו ו', ב)" [ביאורי הגה"ק הגר"א מווילנא זצוק"ל זת"ע - "אמרי נועם"
- על מסכת ברכות (סד), ד"ה הנפטר].

ו"במדרש (שיה"ש רבה, ח) (נאמר): 'חברים מקשיבים לקולך' - כי המלאכים נקראים
חברים לישראל ... מלאכים נקראו עומדים, וכתוב (זכריה שם): 'ונתתי
לך מהלכים בין העומדים האלה'. ישראל נקראו מהלכים. מלאכים שאין להם
כח של בחירה עומדים הם במדרגתם - לא יכולים לעלות ולא לנפול ממדרגתם,
ישראל שיש להם זכות בחירה - יכולים לעלות במדרגה ויכולים חס ושלוש
לנפול ממדרגתם (ועי' בסוף ספר "דרך עץ חיים" לרמח"ל). וזהו החברות שישנה

לישראל עם המלאכים - שומרים הם המלאכים על ישראל שלא יפלו, ועוזרים ישראל למלאכים לעלות, וזה הוא ועופפים, וכתוב במלאכים (ישעיהו שם): 'ובשתים יעופף', וזו היא הבחינה של התמזגות ישראל עם המלאכים, אבל התמזגות זו היא רק עם מלאכי ארץ-ישראל, שכתוב (דברים ח', ט'): 'ארץ אשר ... לא תחסר כל בה', יש למלאכי ארץ-ישראל כל הבחינות האלו, למלאכי חו"ל אין התמזגות עם ישראל והינם בבחינת שיתוף עם ישראל" [שמעות ראי"ה" - בראשית, ויצא (עמ' 10), עיי"ש]. "והנה מלאכי א-לוהים עולים ויורדים בו" (בראשית כ"ח, י"ב) - העליות והירידות הן בעיקר אצל האדם - שהוא בבחינת 'הולך', אבל המלאכים שהם בבחינת 'עומדים' - אין להם עליות וירידות מצד עצמם (ע"פ זכריה שם), אלא שהעליות והירידות של ישראל פועלות גם עליהם - 'סולם מוצב ארצה וראשו מגיע השמימה' הוא נשמת ישראל (עיי"ן זוהר - פרשת נשא דף קכג/ב, ברעיא מהימנא) ו'מלאכי א-לוהים עולים ויורדים בו', כלומר על ידו" [מי מרום"ח"ה) - "נימוקי המקראות" - פרשת ויצא, עמ' פד - פה, עיי"ש].

ועייין במה שכתב ה"נפש החיים" [ש"א, פ"י (עיי"ש ובביאור "הקדמות ושערים")] וזו לשונו: "ועל-פי זה יבואר פשר דבר, בעניין שינוי דעות שבין גדולי הראשונים ז"ל (הרמב"ן ובאבן עזרא וע"י רס"ג ומורה נבוכים בזה), אם האדם מישראל גדול מהמלאך, או מלאך גדול ממנו, וכל אחד משני הדעות מביא ראיות מפורשות ממקראות מפורשים. ועל פי דברינו הנ"ל יתבאר אשר באמת אלו ואלו דברי אלוקים חיים, רק בבחינות חלוקים.

כי ודאי מלאך גדול מהאדם, הן בעצם מהותו, הן בגודל קדושתו ונפלאות השגתו. אין ערך ודמיון ביניהם כלל ...

אומנם בדבר אחד, יתרון גדול לאדם מהמלאכים, והוא העלאת והתקשרות העולמות והכחות והאורות אחד בחבירו, אשר זה אין בכח כלל לשום מלאך.

והוא מטעם הנ"ל, כי המלאך הוא בעצם כח אחד פרטי לבד, שאין בו כלילות כל העולמות יחד [וכך כתב בע"ח (שער פנימיות וחיצוניות ריש דרוש יו"ד) שהמלאך אינו רק בחינה פרטית של אותו העולם שעומד בו. אבל נשמת האדם בכל ג' החלקי נר"ן (נפש, רוח, נשמה) שלה היא כלולה מכל העולמות (עיי"ש)]. לכן אין בכח ויכולת המלאך כלל להעלות ולקשר ולייחד כל עולם בעולם הנטוי על ראשיהם, כיון שאינו כלול ומשותף מהם.

וגם עליית עצמותו של המלאך עד מדרגתו, להתקשר בעולם שעליו, אין תלוי בו בעצמו. לכן נקראים המלאכים עומדים, כמו שכתוב (ישעיהו שם): 'שרפים

ג ◆ קונטרס "לאורו נלך"

עומדים'. 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה שם) ועל בספרו "רוח חיים"
- אבות פ"ו, מ"א].

ורק האדם לבד הוא המעלה והמקשר ומייחד את העולמות והאורות בכח מעשיו, מחמת שהוא כלול מכולם, ואז גם המלאך משיג עליה ותוספת קדושה על קדושתו, אשר בא בכח מעשה האדם מפני שגם הוא כלול בהאדם [ועל כעין זה בע"ח (שער העיבורים, ריש פ"ד)] ...

והוא גם כן עניין מראה הסולם של יעקב אבינו ע"ה. עיין רע"מ (רעיא מהימנא - בזוה"ק - נשא דף קכג/ב): 'ויפח באפיו נשמת חיים' (בראשית ב, ז) ... דאיתמר ביה (בראשית כ"ח, י"ב): 'ויחלום והנה סולם', 'סולם' - ודאי איהו נשמת חיים וכו"ו [עיי"ש. וכמשי"ת א"ה להלן בפ"ט (עיי"ש)]. ועל-ידי זה 'הנה מלאכי א-לוהים עולים ויורדים בו' (בראשית שם). רוצה לומר על-ידי הנשמת חיים שהיא מוצב ארצה מתלבשת קצה התחתון שלה בגוף האדם". עכ"ל.

"מגדל עוז שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב"^ב

כך כתב השל"ה (פרשת נח אור ג') וזו לשונו: "ועל כולם בראש המגדל' הוא שם ה' בו ירוץ צדיק ונשגב' (משלי שם). הנה מתחת כסא כבוד ולמטה שמשם יניקת עולם המלאכים, הצדיק הזוכה להיות ביניהם, עליו נאמר: 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים' (זכריה שם), כי המלאכים נקראים עומדים שעומדים במקומם, והאדם נקרא מהלך כי הוא הולך משלימות לשלימות עד שזוכה לידבק בין הכתות הקדושות האלה. ומי שהוא צדיק ביותר והוא מבני עליה וזוכה לשם ה', זהו נקרא רץ, כי רץ הוא ומגיע למקום שאין שאר יכולין להגיע, ונקראים בערכו מהלכים. זהו שאמר מי שזכה לעלות עד 'מגדל עוז שם ה', זהו רץ ונשגב מכל, וגדול מעלתו אפילו ממעלת המלאכים, כי דביקותו מכסא כבוד ולמעלה". עכ"ל.

התלמיד עושה את רבו ל"מהלך"

אמרו חז"ל (תענית ה'): "אמר ליה [רבי יצחק לרב נחמן]: הכי [כך] אמר רבי יוחנן: יעקב אבינו לא מת ["אלה חי הוא לעולם" (רש"י)].

אמר ליה [רב נחמן לרבי יצחק]: וכי בכדי ספדו ספדנייא וחנטו חנטייא וקברו קברייא [וכי לשוא ולריק ספדו הספדנים את יעקב אבינו וחנטוהו החונטיים וקברוהו הקוברים? הרי בפירוש נאמר בתורה שספדו את יעקב וחנטו אותו וקברוהו (בראשית נ': ב', י', י"ג). ואיך אתה אומר שלא מת?]

אמר ליה [רבי יצחק לרב נחמן: לא מסברא אני אומר כן, אלא] מקרא אני דורש, שנאמר (ירמיה ל', י'): 'ואתה אל תירא עבדי יעקב נאום ה' ואל תחת ישראל כי הנני מושיעך מרחוק ואת זרעך מארץ שבים' [והנה נזכר בפסוק יעקב אבינו עצמו, וגם זרעו, שאת שניהם יושיע הקב"ה מן הגלות, והואיל ונזכרו יחד בפסוק זה, הוקשו זה לזה:]: מקיש הוא [יעקב] לזרעו, מה זרעו בחיים [שכשיקבצם הקב"ה "מארץ שבים" יהיו בחיים, שמתים אינם בשביל], אף הוא [יעקב] בחיים [ומכאן שלא מת וייגאל מן הגלות יחד עם זרעו]". ע"כ (עיי"ש במפרשים).

וביאר ה"חתם סופר" [תורת משה" (מהדו"ק) תצוה, עמ' סא ד"ה אמנם] וזו לשונו: "הנה מלבד מה שמאמר זה תמוה בעצמו כמובן ...

ולפי עניות דעתי לומר כי לא יתואר מיתה בצדיקים אשר הניחו אחריהם תלמידיהם ובניהם העוסקים יומם ולילה במה שלמדום אבותיהם, כי בכל דיבור ודיבור ומצוה שהם עוסקים בעולם-הזה הנה זכותם תלוי ברבם שעומד בעולם-הבא, ועל-ידי זה הוא מתגדל והולך בעולם-הבא ואינו מוצא מנוחה כי אם הולך ממדרגה למדרגה, ואינו כשאר מתים שהם עומדים קיימים באותו העולם שובתים מכל עבודה, לא כן אלו הצדיקים ...

והנה יעקב אבינו ע"ה מובחר שבאבות (ב"ר ע"ו, א') מתחילה לכך נוצר - להעמיד עדה קדושה כולם עבדי ה', ומן אז והלאה קמה וגם ניצבה זרע ישראל הקדושים אשר לא זזה שכינה מהם ויודעי ה', ואם כן הלאיש כזה יתואר מיתה, הלא עודנה עומד ומשמש כל עוד שזרע ישראל חיים על פני האדמה הרי הוא חי וקיים, ויפה אמרו חז"ל יעקב אבינו - דייקא - לא מת, במה שהוא אבינו ואנחנו בניו לא יתואר לו מיתה, והיינו דקאמר מה זרעו בחיים אף הוא בחיים ומובן וק"ל [וקל להבין]". עכ"ל.

עוד כתב [חת"ס וילך עמ' קכט, עיי"ש באורך; ועי' בשו"ת הרשב"א ח"ה, סי' מ"ט (המובא בסוף מאמר זה)] וזו לשונו: "שידוע 'במתים חופשי' (תהלים פ"ח, ו) ולא שייך שם לצדיקים הליכה ממדרגה למדרגה, כי אם לאשר יזכה ביום המיתה כן יהיה לעולם, ממה שטרם בערב שבת אוכל בשבת. מיהו, מכל מקום משכחת ליה (מציינו לו) הילוך המדרגות לאחר מיתה, במי שזיכה רבים והעמיד תלמידים הרבה

◆ קונטרס "לאורו נלך" ה

- כל ששומרים גדריו ולומדים תורתו, אז זכותם תלוי בו ועולה ממדרגה למדרגה, וכן מצינו ביהושע הכהן הגדול: 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה שם). עכ"ל.

עוד כתב (חת"ס בהעלותך עמ' גז ד"ה ונתתי) וזו לשונו: "ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה" (זכריה שם). כי הצדיק אחרי מותו אינו מהלך כי הוא חופשי מהמצוות, אומנם בשהעמיד תלמידים הרבה, אם כן כל המצוות אשר יעשו הם הוי ליה כאילו הוא עשאה והרי הוא עולה והולך ממדרגה למדרגה גם אחרי מותו, וזהו 'ונתתי לך מהלכים', אפילו כשתהיו 'בין העומדים האלה' - שהוא לאחר מיתה". עכ"ל.

ובדרשות "כתב סופר" (עמ' קעז ד"ה לסיים) אחר שהביא דברי אביו ("החתם סופר") כתב, וזו לשונו: "ונראה לי פירוש הגמרא (סנהדרין צב.): כל הלומד תורה לאחרים בעולם-הזה זוכה ולומד לעולם-הבא (הלשון שם: "כל המלמד תורה בעולם-הזה, זוכה ומלמדה לעולם-הבא") היינו כהנ"ל, כי זוכה ולומד גם שם, אם תלמידיו ילמדו - כאילו הוא לומד, וכל הזכות תלוי בו וחי חיי עד". עכ"ל.

"אגורה באהלך עולמים"²

כתב ה"בני יששכר" (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ב', אות ג'; וכך כתב גם שם מאמר ג', אות י"ג ובאמרי חודש אדר - מאמר ג', אות י"ד (עיי"ש באורך)) וזו לשונו: "בנבואת זכריה (שם) בהפסרת שבת חנוכה, נאמר[ה] הנבואה ליהושע בן יהוצדק: 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה', הנה פירשו בזה: המלאך נקרא עומד, שעומד תמיד במדרגה אחת, מה שאין כן הצדיק כל מה שמוסיף אומץ בתורה ועבודה ומצוות הולך ממדרגה למדרגה נקרא מהלך, ופירשו בזה הפסוק הנ"ל שהבטיחו ליהושע בן יהוצדק שיהיה מהלך בין העומדים הם המלאכים [עי' מגלה עמוקות - ואתחנן (אופן א') וזו לשונו: "צדיק מושל [ב]יראת א-לוהים" (ש"ב כ"ג, ג) ... המלאך נקרא עומד והצדיק נקרא מהלך, כמו שכתוב: 'ונתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה שם). עכ"ל)], אבל אף-על-פי-כן יקשה מהו הלשון ונתתי לך מהלכים, הוה ליה למימר (היה לו לומר): ותהיה מהלך בין וכו', אבל אומר: 'ונתתי לך מהלכים', משמע מהלכים אחרים זולתו.

והנראה לפרש על-פי מה שאמרו בגמרא (יבמות צו): שהקפיד רבי יוחנן על תלמידו רבי אלעזר שלא אמר שמועה מפיו, והקשה שם: מאי [טעמא

קפיד] כולי האי (מה הטעם שהקפיד כל כך)? ותירצו: שעל דבר זה ביקש דוד גם כן: 'אגורה באהלך עולמים' (תהלים ס"א, ה') - בשתי עולמות, שכשיאמרו שמועה מפיו שפתותיו דובבות בקבר, כמו שכתוב (שיה"ש ז', י'): 'דובב שפתי ישנים' (עיי"ש בגמרא), והנה מהראוי לדעת מהו הנאה לנפטר אשר שפתותיו דובבות ...

והנראה שהנה כתוב (דברים ז', י"א): 'היום לעשותם', ודרשו בו (ע"ז ג.): "היום לעשותם, ולמחר לקבל שכרם", ממילא כל מה שהאדם מרבה ללמוד תורה בעולם-הזה, אזי יתרבה שכרו לעולם-הבא בגן עדן, ובצאתו מן העולם-הזה הנה יתדן למיתן שכר כפי רבות תורתו, אבל אין לו עוד קיווי שיתרבה שכרו יותר [הגם שבעולם-הבא בגן-עדן גם כן הנשמות לומדים תורה ומחדשים רזין דאורייתא [ספר חרדים (פ"ח), וזו לשונו: "כמו שיש בעולם-הזה ישיבות של תורה כך ישיבות בגן-עדן". עכ"ל. וע"ע בזה"ק ח"ג קסז/א)], אין בזה תוספת שכרו, שהתורה שלומדים בגן-עדן בלא גוף של עולם העשייה הנה אדרבא זה הוא שכר הרוחני של הנשמות [ב"ביאור הצבי והצדק" כתב, וזו לשונו: "מבואר בספרי קבלה שתענוג הנשמות בגן-עדן הוא במה שיתגלה להם פנימיות התורה, והוא באמת אכילה ממש לנשמות כעין מה שכתוב: 'יחזו את הא-לוהים ויאכלו וישתו', ועי' בתיקו"ז (דף קא/ב): 'דמזונא דנשמתא - אורייתא (שמזון של הנשמה - תורה)'. עכ"ל], זוכים לחזות בנועם ה' זיו השכינה בהשגת רזין דאורייתא, ואין על-ידי לימוד זה תוספת שכר בכל פעם, רק מה שלומד האדם בהיותו בגוף ניתוסף שכרו בכל פעם), ועל כן כל ימי חי האדם בעולם-הזה נקרא מהלך, מה שאין כן בצאתו מן העולם הזה נשאר עומד, שאין לו עוד קיווי שיתעלה במדרגה בכל פעם ויתוסף שכרו, רק כפי הנפסק עליו בעת צאתו בזה המעמד נשאר עומד.

והנה בגמרא (שבת נח): אמרו על הזוג והעינבל (הוא הפעמון שמקשקש ומשמיע קול) שהוא טמא, היינו מקבל טומאה, ואפקא לן [ויצא לנו (ונלמד)] מן: 'כל דבר אשר יבוא באש [- תעבירו באש]' (במדבר ל"א, כ"ג) - אפילו דיבור יבוא באש, רצונם לומר: אפילו כלי שאינו ראוי להשתמש רק לדיבור, היינו שמשמיע קול מיקרי (נקרא) כלי, ואמרו: כשניטל הפנימי המקשקש, החיצון טמא עדיין - שעדיין כלי הוא, ואמרו בגמרא: למאי חזי (למה ראוי)?, ואמרו שם (נט. הוא גם כן אליבא דר' יוחנן) לפי המסקנה שכן ראוי להקישו על-גבי כלי חרס (עיי"ש ברש"י), ומיקרי (ונקרא) עושה מעין מלאכתו הראשונה, הגם שעושה מלאכתו על-ידי דבר אחר מיקרי עושה מעין מלאכתו ושם כלי עליו.

נמצא בנידון דידן (שלנו), הגוף - כל מה שמדבר בתורה בעולם-הזה על-ידי הנשמה הפנימית אשר בתוכו, מוסיף אומץ בכל פעם, אבל כשניטל[ת] [הנשמה] הפנימית - שוב אינו ראוי לדיבור, והנה כשתלמידיו אומרים שמועות מפיו הנה שפתותיו דובבות ומיקרי (ונקרא) עושה מעין מלאכתו הראשונה על-ידי דבר אחר וכלי מיקרי (נקרא), נמצא מיקרי (נקרא) בכל פעם שהגוף לומד ממש בדיבור בעולם הזה וניתוסף לו בכל פעם שכרו בעולם הבא ויתעלה בכל פעם רוחו ונשמתו בגן-עדן, וזה הוא שנתחבט עלי ודוד המלך ע"ה: 'אגורה באהלך עולמים' (תהלים ס"א, ה) - שיאמרו שמועות מפיו [ולזה הקפיד מאוד רבי יוחנן (יבמות שם) על שלא אמרו שמועות מפיו], וזה שהבטיח ליהושע בן יהוצדק 'ונתתי לך מהלכים' (- בעולם הבא, היינו תלמידך בעולם-הזה שעדיין הם מהלכים, נתתי אותם לך, היינו גם אתה מהלך על-ידם כשתהיה) 'בין העומדים האלה' [- אף-על-פי-כן כשיאמרו תלמידך המהלכים שמועות מפוך תהיה גם אתה מהלך ונסוע ממדרגה למדרגה (ובזה מיושב מה שכתוב: 'מהלכים' לשון רבים, שהכוונה על התלמידים, זה שכתוב: 'ונתתי לך מהלכים', פירושו: נתתי לך אותם התלמידים שעל-ידם תהיה גם אתה במדרגת הולך בעולם-הבא)] הבן הדבר". עכ"ל.

שייכות העניין להפטרות שבת חנוכה

כתב ה"בני יששכר" (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ג', אות י"ג) וזו לשונו: "עוד אטעים לך מילתא בטעמא (דבר בטעם) מה שאמרו בהלכות נר מצוה הזאת (של חנוכה): 'כבתה [נר חנוכה] - אין זקוק לה [אינו חייב לחזור ולהדליקה]' (שבת כא:) ויוצאין ידי חובת הנר הזה גם בכבתה, הוא גם כן על-פי הקדמה הנ"ל.

והנה 'נר ה' נשמת אדם' (משלי כ', כ"ז), והנה כשנפטר האדם נכבה הנר מן הגוף והלך למקומו, והנה בנר חנוכה הרומז למעלת התורה תקנו להלכה כבתה אין זקוק לה, כי גם אחר כביית הנר מן העולם הזה נחשב לו לימוד התורה מה שהתלמידים לומדים שמועותיו, ושפתותיו דובבות כאילו הוא בחיים, וניתוסף שכרו בכל פעם כמו שהיה בשעת הדלקת נר הנשמה אצל הגוף, והבן". עכ"ל.

סיים דבריו ה"בני יששכר" (מאמרי חדשי כסלו טבת - מאמר ב', אות ג') וזו לשונו: "ומעתה תבין מה שייכות יש לזה העניין להפטירו ב[שבת] חנוכה, בין והתבונן". עכ"ל.

הבן עושה את אביו ל"מהלך"

"בספר 'כתב סופר' על התורה (פרשת תצוה, עיי"ש) מפרש בשם אביו ה'חתם סופר' את הפסוקים: 'ויקרבו ימי דוד למות ויצו את שלמה בנו לאמר: אנוכי הולך בדרך כל הארץ וחזקת והיית לאיש. ושמרת את משמרת ה' א-לוהיך ללכת בדרכיו ...', בהקדים תמיהה: לכאורה, לא שייך לשון ציווי על 'אנוכי הולך ...' והיה צריך להיכתב 'יאמר: אנוכי הולך ...', ואח"כ 'ויצווהו וחזקת והיית לאיש, ושמרת ...'?

ביאר ה'חתם סופר': כי ידוע כי אדם הולך הוא, שהולך ממדרגה למדרגה ומשלים נפשו תמיד ביתר שאת. וכל זה כשהוא בחיים חיותו. אבל לאחר שהופרדה הנשמה מהגוף, שוב עומד הוא במדרגה שהגיע אליה כל עוד נשמתו בו ... אבל יש אופן שגם לאחר מיתה 'הולך' הוא כי 'ברא מזכה אבא'. ואמרו חז"ל: 'כל המניח בן כמותו כאילו לא מת' (ועיין עוד בחז"ל: "כל מי שיש לו / המניח בן יגע בתורה / תלמיד חכם / ממלא מקומו כאילו לא מת"). ויש לאב חלק במעשה הבן, והולך מעלה בקודש, ויש לו 'מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה שם) בעולם הבא.

זה שנאמר: 'ויצו את שלמה בנו לאמר - אנוכי הולך', שישתדל שיאמרו עליו גם לאחר מיתה כי הוא הולך עדנה בדרך כל הארץ אשר בחיים חיותם על-ידי - 'וחזקת והיית לאיש ...' על-ידי זה יהיה הולך ובא ממדרגה למדרגה!!! ("להקדיש ליוצרים", עיי"ש, עמ' רו - רז. ועיין ב"נטעי גבריא" - "הכנסת ספר תורה", עמ' רפב - רפג).

והחיד"א בספרו "חומת אנך" (זכריה שם) כתב בשם הגאון בעל שו"ת נודע ביהודה ז"ל, בטעם מה שאמרו חז"ל: כי מי שהניח בן כמותו לא נאמרה בו מיתה (ב"ב קט"ז ע"א). כי הן האדם יש בו חומר וצורה שהיא הנשמה והנשמה תמיד מרווחת והולכת ונכון לקרותה מהלכת לא עומדת, אך המלאכים שהם צורה - הם עומדים, כי אינם מרוויחים שאין להם יצר הרע. ובמות האדם גם נשמתו מתה בצד שאינה מרווחת עוד. אך אם מניח בן שהוא הדריכו לתורה ולעבודה והבן לומד ומקיים מצוות - יש לאביו אף אחרי מותו חלק בלימודו ומצוותיו ונמצא שנשמתו חיה והולכת. ע"כ.

"ברא כרעא דאבוה"

"ברא כרעא דאבוה" [הבן הינו רגלו (וביתר דיוק הברך והכרעיים) של אביו (על גילגולה של אימרה זו, עיין במאמרו של בן-ציון פישלר, ב"קובץ הציונות הדתית")]. ולמה דווקא רגל? ולמה אין הבן נחשב לידו של אביו? - רק בני אדם באי עלמא (בעולם הזה) נחשבים למהלכים, ואילו נשמות ומלאכים "עומדים" הם נקראים.

כמו שמפורש בפסוק: 'זנתתי לך מהלכים בין העומדים האלה' (זכריה שם). 'במתים חופשי' (תהלים פ"ח, ו'), כיון שאדם מת, נעשה חופשי מן המצוות (חז"ל), ובלי מצוות אין הילוך של עליה. ישנה רק עמידה במדרגה אחת. הרגל היא האבר אשר על ידו נעשה האדם למהלך. והיינו 'ברא כרעא דאבוה', כלומר, שאם האב נמצא מצד עצמו במצב של עמידה, מכל מקום אם הניח אחריו בן הגון, הרי הבן עושה את אביו ל' מהלכים', אפילו במקום שהאב מצד עצמו הוא במצב של עמידה" [פחד יצחק" - "אגרות וכתבים", רמ"ב (עמ' שיז - שיח)].

וכעין זה כתב בספר "נשמת אדם" [פכ"ו (בשם אביו)], וזו לשונו: "כבר אמרו: 'ברא כרעא דאבוה' - מהו המיוחד שהמשילו אותו לברך וכרעיים, ביארו במפרשים שעל-ידי פעולות הבן לטוב - נעשה בעולם הבא להולך, ולא רק עומד, וזהו שהבן הוא הרגליים והכרעיים של האב ...

כי הכרעיים הם האבר היחיד המעלה את האדם, או מורידו למטה, וכך הוא הבן לאחר מות אביו, שיכול לעלותו למעלה למעלה, וחלילה יכול להורידו גם כן למטה, וכמו שהובא בגר"א (משלי כ"ט) שגם אם האב צדיק אם הבן רשע ונכנס הבן לגיהנום מוציאין את האב מגן עדן שיראה ייסורי בנו". עכ"ל.

"ויש להוסיף לפי זה טעם להראות אבילות בחליצת נעליים, והיינו שמראים בזה שחסר כאן מההידור והקישוט של הרגל - שהרגל אינו בפארו, ועל זה ראוי להתאבל שניכר העדר והחיסרון בההליכה שלאחר מיתה.

ועל פי זה יש לפרש הפסוק בשיר השירים (ו, ב): 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב'. והקשה רב אחד שליט"א: למה נזכר כאן בפסוק ה'נעלים', מהי ההדגשה של 'פעמיך בנעלים' דווקא?

ועל פי הנ"ל יש לומר שהפסוק מזכיר כאן המעליותא של כנסת ישראל שדריסת רגליהם הם ב'נעלים', והיינו שרגליהם הם מפוארים ומקושטים ב'נעלים', וזה מורה שהם אוחזים מעשה אבותיהם, ורגל זהו האבר אשר עושה האדם להולך, והם עושים אבותיהם להולכים במלוא המובן ברוב קישוט ופאר ויופי, וזהו מה שכתוב: 'בת נדיב'. ומתיישב יפה גם כן סיום הפסוק: 'חמוקי ירכיך כמו חלאים מעשה ידי אמנ' שזהו שבח הרגל על דרך הנ"ל שאוחזים במעשה אבותיהם ודו"ק" [יישמח יהודה" - כללים נחוצים בעניינים שונים - ש"י, פ"א (עמ' תג)].

"הבן הוא הרגל שמוליך את אבא - אם לגן עדן ואם חס ושלום לגיהנום. בן צדיק - מוליכו לגן עדן ובן רשע - לגיהנום. כי הבן אינו דומה לראש רק לרגל המקבל פקודות מהמוח והולך כפי שהדריכו האב או שמחקהו" [הרה"ק רבי

אלחנן בונם וסרמן זצוק"ל זת"ע הי"ד, מפי השמועה - הרב יהודה סגל ("אור אלחנן" - ח"ב, עמ' ל"ד) ועיין בספר "ישמח יהודה" שם, עמ' תב - מה שביאר בזה, על פי ה"שם משמואל" (פרשת ויחי, עמ' שכא).

ה"מגנט" - כמשל לקשר בין האב לבנו

שלמה המלך אומר (משלי כ"ג, ט"ז): "בני אם חכם ליבך בני - ישמח ליבי גם אני". ומפרש הגה"ק הגר"א מווילנא זצוק"ל זת"ע: "כי האב ובנו הם משורש אחד ... כמו האבן הנקרא מגנט, כשיחתכוהו לשניים - כשחלקו האחד יתנועע אז גם החלק השני יתנועע, אף שיהיה מרחוק בקצה הארץ (ועיין שם בהערה 33, ב"הוצאת מוסד הרב קוק)". כן הוא טבע הבן הנתח מהאב - בעת שמחת ליבו גם אביו ישמח בלבבו!!!

כך למדים אנו, איפוא, מהאמרות שהטביעו חכמים: "ברא כרעא דאבוה", "ברא מזכה אבא" (סנהדרין קד.) - על הקשר השורשי והאדוק ועל היחס הקירבתי בין האב לבנו.

הרב דסלר זצוק"ל זת"ע בספרו "מכתב מאליהו" [ח"ד, עמ' 157 (עיי"ש באורך)] מבאר כיצד אנו מתפללים בעד נשמות הנפטרים, אומרים קדיש ולומדים עבורם - איך זה פועל על מצבם לעולם הבא. לאור זה הוא מסביר עניין זכות מעשה הבנים על האבות, וזו לשונו: "כי הבנים המשך חלק אביהם ... ואפילו אם האב לא גרם באופן ישיר לרוחניותו של הבן, אך מכל מקום הרי הביא אותו לעולם וגם ודאי עזר אם מעט אם הרבה להתפתחותו של הבן". עכ"ל.

ובשו"ת הרשב"א [ח"ה, סי' מ"ט (עיי"ש)]; ועי' בחת"ס וילך עמ' קכט (הנ"ל) כתב, וזו לשונו: "עוד אמרת: מהו מה שאמרו (בסנהדרין קד.): 'ברא מזכה אבא' ... ותמהת: והלא אמרו (בע"ז ג.): 'מי שהכין בערב שבת - יאכל בשבת. מי שלא הכין בערב שבת - איך יאכל בשבת?!' ... זה כלל מה שנתקשה לך. תשובה: דע כי ענייני בני אדם בעונשם ושכרם, שכר העולם בדברים גשמיים, ושכר עולם הנשמות בדברים רוחניים. והאב מוליד לבנים, והבן חלק מהאב בגוף: הבשר, והגידין, והעצמות. והאם נותנת אודם שבפנים. אך הנפש חלק מחלק הקב"ה, ואינה נמשכת מאב לבנים. והוא אומרם ז"ל (בנדה לא.): האב נותן בשר וגידין, והאם נותנת אודם ושחור שבעין, והקב"ה נותן לו נשמה. וכשאדם מת, הקב"ה נוטל את שלו, ומניח לאב ואם חלקם. שנאמר (קהלת י"ב, ז'): 'וישוב העפר אל הארץ - כשהיה, והרוח תשוב אל הא-לוהים אשר נתנה' ... אבל מה שאמרו: ברא מזכה אבא ... - הוא בעולם הנשמות [ועיין בספר "אות היא לעולם" (מוכא

ב"שדי חמד" ח"א, מערכת הבי"ת, סי' קי"ב) שמאריך להוכיח שאף בעוד אביו חי על פני האדמה מועילה לו זכותו של הבן]. והוא, כי הבן עם היות גופו לבד חלק מחלקי האב ולא נפשו, כמו שאמרנו, מכל מקום הרי הוא מסובב מן האב. ועל כן הבן מצווה בכבוד האב ובמוראו ... שהמסובב לעולם חייב להמסבב לכבודו, ואע"פ שהוא מסובב מאליו הכרחי, לא רצוני. ועל כן כשהוא מוליד בן צדיק עובד א-לוהים, נראה כאילו מסיבובו הוא עובד א-לוהים, שהוא הביאו לעולם להיות צדיק, מושל בבית א-לוהים ועובד תחתיו. והוא החפץ הנמרץ, שהיה אברהם אבינו חפץ ומתאוה ומבקש מאתו יתברך, שייתן לו זרע יעבדנו, לא להיות יורש עושרו ונחלתו, רק לכוונה שאמרנו! כי זהו תכלית כל שכר האדם, שיישאר ממנו בעולם הגשמי עובד א-לוהים. ואז נראה לו, כאלו הוא בעצמו העובד, ואינו מת אלא חי, שהוא הוליד מי שעובד לה' יתברך. ועל כן ראוי באמת שיזכה האב בזכות הבן ... מי שעושה צדקה או תפלה בעד מי שכבר מת, מועיל למת ... וזהו מה שנהגו ישראל בצדקות, וניחות נפש...". עכ"ל.

"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא ..."

חז"ל קבעו לומר לפני כל פרק מפרקי אבות את הפסקה: "כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" שנאמר (ישעיה ס', כ"א): 'ועמך מולם צדיקים לעולם יירשו ארץ, נצר מטעי מעשה ידי להתפאר'" (סנהדרין פ"י, מ"א)

"כל ישראל יש להם חלק לעולם הבא" (שם) - 'יש להם' הוא לשון הווה - ויש לומר בדרך דרוש, שהכוונה שצריך האדם לזכור שיש לו עכשיו חלק בעולם העליון, דהיינו שיש לו אבות ואבות אבותיו עד האבות הקדושים אברהם יצחק ויעקב, שכולם הם בעולם העליון. וצריך לידע כי הם בעולם העליון תלויים במעשיו כאן בעולם הזה, ועל-ידי מעשיו הטובים יכולים הם לילך מעולם לעולם, והאדם החי בעולם העשוי נותן להם כח לילך מחיל אל חיל. וחם ושלום להיפך על-ידי מעשה שאינו כראוי, הפגם מגיע חס ושלום גם למעלה.

הרה"ק רבי צדוק הכהן זי"ע (עי' "צדקת הצדיק" אות קי"ב) מביא ראיה לזה שמעשים של אדם פוגמים באבותיו, ממה שמצינו שכת בהן בשריפה כי 'את אביה היא מחללת' (ויקרא כ"א, ט), ודין זה נוהג לעולם, אפילו אם מת אביה, ואפילו אם אין אביה לפנינו גם כן היא מחללת אביה, הרי שהפגם של עבירה מגיע גם לאחר מיתה, לאבות בעולם האמת. נצר מטעי' - האדם צריך לזכור כי הוא נצר ממטע גדול, והוא מחובר למטע זה, וכל מעשיו הם נוגעים לכלליות המטע. 'מעשה ידי להתפאר' - אמרו חז"ל (כתובות עב):

'מעשה ידיו של אדם ... [אלו] בניו ובנותיו', והאדם בעולם העליון רוצה להתפאר במעשה ידיו, שיגיע לו עליו ממעשיהם, ולא חס ושלום להיפך.

חז"ל אמרו (במדרש: תנחומא ויחי, י; בראשית רבה צ"ט, ו; במדבר רבה י"ח, ה; ילקוט שמעוני בראשית רמז קנ, דבה"א פ"ו רמז תתרעו) שיעקב אבינו התפלל: 'בקהלם אל תחד כבודי' (בראשית מ"ט, ו), שלא יזכירו את שמו במעשה קרח, ולכן כתוב רק 'בן לוי' ולא כתוב בן יעקב, וקשה: הלא כל אחד יודע שלוי בן יעקב, ומה הריוח בזה שלא כתוב בן בפירוש בתורה? ומה הכוונה שלא הזכיר שמו? רק הפירוש הוא כי יעקב אבינו התפלל שלא יגיע חס ושלום הפגם של מעשה קרח אליו, כי הפגם של החטא הזה נגע בדורות הקודמים עד יעקב, והתפלל שלא יהיה נוגע לו, ויהיה עד יעקב ולא עד בכלל.

מסופר על הרה"ק ר"י מנסכיו זי"ע שהזכירו לפניו על-ידי שליח את השר שלום מבעלזא זי"ע שהיה מוטל על ערש דוי, ענה על זה הרבי מנסכיו זי"ע, שהשר שלום זי"ע צריך להסתלק, שבעולם העליון צריכים עוד חבר לבית-דין של מעלה, שחסר אחד מחברי הבית-דין. והרבנית שעמדה בחדר אחר, כששמעה זאת מאחורי הפרגוד, אמרה כלשון תמיחה: הלא בעולם הזה שייך לומר שנסתלק אחד מדייני הבית-דין וצריכים למלא מקומו, אבל שם בעולם הנשמות, לא שייך דבר כזה, ומה הכוונה שחסר שתאום אחד מחברי הבית-דין. ולא ענה הרה"ק כלום על דבריה, ואמר לשליח: כי בגמרא (נדרים סד:) מבואר שסומא חשוב כמת, ועל-ידי זה יכול להיות השר שלום סגי-נהור, ויהיה גם כן ויהיה גם שם למעלה כחבר בבית-דין של מעלה. ולפני שהלך השליח מלפניו, שאל להרה"ק מנסכיו זי"ע: מה התשובה לשאלת הרבנית? הרי שאלה שאלה טובה! ואמר לו הרה"ק זי"ע: כי היה שם אחד בבית-דין של מעלה, שאחד מנכדיו לאחר הרבה דורות נטה מדרך הישר, ולכן העבירוהו עכשיו מהבית-דין של מעלה.

זה חשבון גדול לאדם למנוע עצמו אף מסטייה קלה מדרך הישר והטוב, הרי בפרשת דברים (א, כ"ג) כתוב שאמר משה רבינו ע"ה בעניין המרגלים: 'וייטב בעיני הדבר', והקשה השפת אמת' (תרל"ה, ד"ה בפסוק): הלא ספר דברים הוא ספר תוכחה, ואם כן למה אמר משה זה, מה התוכחה באמירת 'וייטב בעיני הדבר'? ומבאר השפת אמת: כי משה רבינו אמר להם כי מעשיהם ותלונתם הגיע גם אליו, וגם בו נתהווה על ידיהם פגם עד שהיה הדהר טוב בעיניו. ומסיים שם השפת אמת: כי זה חשבון לכל אחד שידע נאמנה, כי מעשיו נוגע לצדיק ופוגם בצדיק חס ושלום, ובה ימנע עצמו מלחטוא, ואם חשבון זה בזמנינו אינו מסייע לכל אדם כל-כך, אבל הרי האבות של כל אדם הם יקרים מאוד אצלו וידע כי במעשיו גורם להם חס ושלום שירדו ממדרגתם, ודי בזה לעורר אדם להיטיב מעשיו ולהימנע מדברים לא טובים" ('הלכה והלכות' - ח"א, על פרקי אבות עמ' א - ג).

דברים מעוררים בעניין התפילה וקדיש בשביל הוריו

תלמיד הגאון החסיד רבי חיים מוולאז'ין, בעל ה"מנוחה וקדושה" (שער התפילה ח"א, דף ז, ס"י י"ח - כ"א (עיי"ש)) כתב דברים מעוררים בעניין התפילה וקדיש בשביל אביו ובעניין היא"צ (יום הזיכרון) וזהו תוכן דבריו: מורגל בפי העולם שהבן מציל את אביו מדיני גיהנום ע"י התפילה ואמירת קדיש. האמת שכך הוא. וכמה מעשיות מזה מפורש במדרשים שבן הציל את אביו מגיהנום אף שהיה רשע גמור, וגם הכניסו את האב לגן עדן בין הצדיקים ע"י בנו. ואולם כל זה נאמר אם הבן הלך במעלת צדיק, אבל תפילת חיפזון - פסולה. לא די שאינו מיטיב לאביו, גם גורם להכביד עונשו, כמו שאבאר בעזרת ה'.

אפתחה במשל פי: אחד גנב, גזל ועשה כל הרעות. גם חטא הרבה נגד השר בעצמו. כשהובא דינו לפני השר, חרה עליו מאוד וציוה להיכתב כל חטאיו בדברי הימים לפני השר דווקא. וכן עשו. וגם כתבו בצידו את עונשו מידי יום בימו בעונש קבוע מפי השר ולהיות במשמר עד עולם. אחר ימים, נזדמן שאיש אחד הביא דורון לשר פרי חשוב מאוד ויקר בעיני השר, וגם זה האיש הוציא עליו הוצאה גדולה, וגם טרח טירחה כבידה עד שהשיגו לכבוד השר, ועוד השתדל להכניסו לפני השר בכלי נאה צח ומצוחצח לפי כבוד השר. והשר בידעו את טירחתו והוצאותיו והשתדלותו להביאו בכלי נאה, מכל זה ניכר יוקר כבוד השר בעיניו, ועוד שהפרי בעצמו טוב וחמוד, קיבלו בחיבה גדולה מאוד וציוה להכניסו תיכף ומיד לאוצרו להתפאר לפני שריו במעלת הפרי ומעלת המביאו, וציוה שיכתב בספר הזיכרונות לפניו דווקא, שינתן ארוחתו מאת השר כל ימי חייו, ולעשות את האיש ובית אביו חופשי מעבודתו כל ימי חייו (וידוע שבכתבת איש לזיכרון כותבים שמו ושם אביו). ויהי בשמוע השר שם אביו, וישאל: מי הוא? השיבו לו משרתיו: הוא האיש הניתן במשמר על יד מאמר השר. מיד נתמלא השר רחמים על אביו, וציוה להוציאו חופשי ממאסרו, ועוד להינתן גם לאביו (זה האיש שהיה במשמר) ארוחתו מאת השר. כי "על כל פשעים תכסה אהבה" (משלי י', י"ב). ואהבת הבן כיסתה פשע אביו, כי הם כנפש אחת.

שוב מעשה באחד שהיה במשמר כמו הראשון. בנו, באהבת אביו ובשומעו איך הראשון ניצול ע"י הפרי, חקר ודרש עד שהשיג פרי כזה חשוב ויקר לפני השר. וכן עשה. ומצא פרי שגעוגועי השר עליו עבור טעמו ויוקרו. אך עבור

מיעוט הזהירות נעשה בו נקבי קוצים וגם נתלכלך בדרך, ועוד הוסיף שטות להגישו לפני השר בכלי מאוס. בכך נמאסה לשר אף להסתכל בה. וחרה עליו אף השר מאוד וציוה להיכתב בספר לפני השר להיתפס עד עולם במשמר. וכששמע השר שמו ושם אביו, שאל: מי הוא אביו? השיבוהו משרתיו: זה האיש שנאסר מכמה שנים על פי השר. בכך חרה אף השר גם על אביו זה הרשע והשוטה, וציוה להכביד עונשו ומאסרו, כי גם אביו מחוייב לישא עוון בנו על אשר לא לימדו דרך ארץ ומוסר, להיות חשוב בעיניו כבוד השר.

הנמשל מובן. כי התפילה היא פרי חשוב מאוד, וחביבה לפני מלכו של עולם. ומבואר בזה: שבעליית התפילה, המלאכים משתחוים לפני כל תיבה בפני עצמה ומקבלים אותה באימה, ומוליכין אותה עד העולם שלמעלה מהם, כי להם אין רשות להיכנס שם. ומקבלין אותה המלאכים מעולם השני באימה כנ"ל ומוליכין עד עולם שלישי כנ"ל. והגבוה לגבוה יותר עד אין-סוף ברוך-הוא. וכביכול הוא שמח בה ונעשית כתר על ראשו. וכרוז קורא בחיל: הבו כבוד לבן המלך. ונמצא שהמתפלל זוכה לעצמו ומזכה לאבותיו בזכותו. במה דברים אמורים? בזמן שהמתפלל משים כל זה אל ליבו קודם התפילה, שמקריב דורון לפני מלך הכבוד. ועל כל תיבה עומדים כמה מלאכים לבודקה, אם היא כתיקונה ומהרהר בליבו לשוב בתשובה, ונוהר בכל כוחו ממחשבה זרה גם להתפלל במיתון ולהפריד בין הדבקים כדינו. ומכל שכן אם הקדים לפני התפילה הלימוד לשמה, נמצא הכלי (הוא הפה) צח מלכלוך עוון (שהיהרר תשובה) ומצוחצח (ע"י לימוד תורה) והפרי (הוא התפילה) נאה משומר בכל כוחו ממחשבה זרה (אף שמעורב ע"פ אונס רחמנא פטריה) ומהודרת (שאינה חסרה), ע"י שהיתה במיתון ולא נבלע שום אות) אז היא מקובלת ברצון וזוכה לעצמו ולהוריו.

ואם חס ושלום להיפך, שהפרי (הוא התפילה) מלוכלך (ע"י מחשבות זרות) ונקובה מקוצים (ע"י שמחסר אותיות שאינו מפריד בין הדבקים) והכלי (הוא הפה) הוא מאוס (ע"י דברים בטלים) וכל שכן גרף של רעי [כלי חרס המיועד לצואה (לשון הרע, ליצנות וכדו'')] ולא הירהר תשובה קודם התפילה, ומכל שכן אם התפלל בחיפזון ומהירות שאז אינו נקרא שליח ציבור וזה שמו אשר יקרא: שעיר המשתלח - שנושא את עוון הציבור שגרים להם שגם הם ידלגו בפסוקי דזימרה או להיות נחפז. נמצא בעלות התפילה לעולם הראשון, המלאכים דוחין אותה ומכריזין: זה בן שמרד במלך, ופעמים מנדין אותו. נמצא שבגללו מוסיפין עונש על הוריו. גדולה מזו כתוב בספרים: בזמן שדנין את האדם בעונשים על חטאיו, מביאין את אביו ואימו (אף שהם כבר בן עין) להדאיב נפשם בראותם ייסורי בנם (מן הסתם אם האב לא חש להדריכו בדרך הישר).

אף שכתוב בספרים: שאם אדם זוכה להתפלל תפילה אחת בכוונה רצויה, עולין עימה כל התפילות שלא בכוונה שהתפלל עד הנה ונידחו. ומסתבר שאם התפלל כל תיבה בשלימות רק בחיסרון כוונה והיא כמתה, תוכל לקבל חיות ע"י התפילה החיה. אכן אם חסרה אותיות והיא כמו מחוסר איברים, איך אפשר שימלא אבר החסר. אכן, כל זמן שלא ניתקנו, נידון "באשר הוא שם" (בראשית כ"א, י"ז) "ואין קטיגור נעשה סניגור" (ויקרא רבה כ"א, י'. ברכות נט., ר"ה כו., ועיין חגיגה יג:) להיטיב לאביו ואימו.

ועתה בנים שמעו לי "אם יש את נפשכם" [אם אתם רוצים (בראשית כ"ג, ח'. ועיין מלכים ב ט', ט"ו)] לעשות לאביכם (שהוא בצרה גדולה ומיחל לישועתכם) חסד של אמת לבקש רחמים עליו לפני מלכו של עולם (היודע מצפוני לבבכם) קודם שתרדו לפני התיבה להתפלל תשובו כנ"ל על נגעי לבבכם ובייחוד על חטא הפה והלשון. ולהיזהר בתיקוני התפילה שכתבתי לעיל אז תקובל תפילתכם ברצון וחייתה נפשי בגללכם. אולם שלא בהירהור תשובה, מוטב המניעה. ומצוה לקיים דברי המת ולקיים דברי האב - מצות עשה מן התורה, ולעבור על דבריו - הוא לא תעשה מן התורה. זו לשון "יסוד התשובה" (פרק א') בשם האריז"ל: כל זמן שהאדם נמצא בקליפה משפיע אל הקליפה, וגם אם לא שב כראוי אין תפילתו רצויה, עיי"ש. ועוד כתב (שם, פרק ח') בשם האלשיך על הפסוק (יחמיה ד, ג'): "נירו לכם ניר (פירוש: לבער החטאים) ואל תזרעו אל קוצים (אבל אם לא תשובו מעוונותיכם, המצוות שתעשו, לא יצמיח לכם שכר, כמו הזורע בין הקוצים שבזריעתו אינו מצמיח פרי)". העושים מצוות מעשיות וקצת אשמתם תחובים בעצמותם, הם כטובלים ושרץ בידם, עיי"ש. ומכל מקום, אם אדם מעורר ליבו בתשובה לפני ה' קודם התפילה ותלמוד תורה, עשה מה שעליו וה' יעזור לו על יותר.

גודל שכר עניית "אמן יהא שמיה רבא"

במחזור ויטרי (סי' פ"ז) מובא בשם מדרש משלי (פ"ד): "בא וראה שבחו של הקב"ה, אע"פ שיש לפניו אלף אלפים ורבי רבבות של מלאכי השרת שמשרתים לפניו אינו רוצה בשבחן של כולן, אלא בשבחן של ישראל, שנאמר: "עם זו יצרתני", למה? שיגידו בשבחו של הקב"ה, שנאמר: "תהילתי יספרו" ... אימתי הקב"ה מתעלה בעולמו? בשעה שישראל נאספים בבתי כנסיות ובבתי מדרשות ... ועונין 'אמן יהא שמיה רבא', באותה שעה - שמח ומתעלה בעולמו ואומר למלאכי השרת: בואו וראו עם זו שיצרת לי כמה הם משבחים אותי. באותה שעה מלבישים הוד והדר לפניו".

"ואילו היו יודעים ... גודל שכר עניית 'אמן' ו'אמן יהא שמיה רבא', ברכו וקדושה, היו רודפים לילך ולשמוע ולענות, כאשר ירדוף הקורא בהרים, והיו ששים על ענייה אחת כמוצא שלל רב" (פלא יועץ - ערך עניית אמן).

בזכות מה העולם קיים?

שנו רבותינו (סוטה מח.): "מיום שחרב בית המקדש - אין יום שאין בו קללה ... ובגמרא (שם מט.): "אמר רבא: וכל יום ויום קללתו מרובה משל חבריו". שואלת הגמרא: "ואלא עלמא אמאי מקיים? [מאחר שהקללה הולכת תמיד ורבה (רש"י), על מה נשען בכל זאת קיום העולם?] ומשיבה: על קדושה דסידרא [קדוש קדוש קדוש" שב"ובא לציון" - "סדר קדושה. שלא תקנוה אלא שיהו כל ישראל עוסקין בתורה בכל יום דבר מועט, שאומר קריאתו ותרגומו, והן כעוסקין בתורה. וכיון שנוהג בכל ישראל, בתלמידים ובעמי הארץ, ויש כאן שתיים: קדושת השם ותלמוד התורה - חביב הוא" (רש"י)] ועל 'יהא שמיה רבא' דאגדתא [שעונין אחר ההגדה שהדרשן דורש ברבים - בכל שבת היו נוהגין כך, ושם היו נקבצין כל העם לשמוע, לפי שאינו יום של מלאכה ויש כאן תורה וקידוש השם" (רש"י)].

עניית 'אמן יהא שמיה רבא' ... - מבטלת גזירות קשות

אמרו חז"ל (שבת קיט): "כל העונה 'אמן יהא שמיה רבא מברך' בכל כוחו [בכל כוונתו (רש"י)] - קורעין לו גזר דינו". וכתבו התוספות (שם) בשם הפסיקתא: "כשישראל נכנסים לבתי כנסיות ואומרים: 'יהא שמיה רבא מברך' בקול רם - מבטלים גזירות קשות!".

ובמדרש מובא: "אמר רבי ישמעאל: סח לי סגנסגא"ל שר הפנים: ידידי, שב בחיקי ואגיד לך מה תהא על ישראל. ישבתי בחיקו והיה מסתכל בי ובוכה והיו הדמעות נופלות מעיניו ונופלות על פני. אמרתי לו: הדר זיו מרום, למה תבכה? אמר לי: ידידי, בא ואכניסך ואודיעך מה גנוז לישראל - עם קדוש. תפסני והכניסני בחדרי חדרים ולגנזי גנזים ולאוצרות של הפנקסים ופתח והראני כמה צרות כתובות צוררות משונות זו מזו. אמרתי לו: הללו למי? אמר לי: לישראל. אמרתי לו: ויכולין לעמוד בהם? אמר לי: למחר בא ואודיעך צרות משונות מאלה. למחר הכניסני לחדרי חדרים והראני צרות משונות מהראשונות, אשר לחרב ולרעב ולשבי. אמרתי לו: הדר זיו, ישראל בלבד חטאו?! אמר לי: בכל יום מתחדשות צרות רבות עליהם מאלה, וכשנכנסים לבתי כנסיות ועונין 'אמן' יהא שמיה רבא', אין אנו מניחים אותם לצאת מחדרי חדרים!" (עשרה הרוגי מלכות, אוצהמ"ד עמ' תמט. בתי מדרשות ח"א - פרקי היכלות רבתי פ"ו, אות ג'. ועיין סידור רב עמרם גאון - קדושה ליחיד קודם ברכו שחריית. ובאוזהמ"ד עמ' תקא).

בספר "המאורות הגדולים" מסופר על הסבא מנובהרדוק זצוק"ל זת"ע, שפעם אחת באו אצלו בני משפחה של חולה שהיה במצב קשה רחמנא ליצלן, וביקשו ממנו שיברך את החולה לרפואה שלימה. הציע להם הסבא זצוק"ל זת"ע שבמקום שהוא יברך, ילכו לשיבה וישלמו לשני בחורים שיאמרו: 'אמן' יהא שמיה רבא... בקול רם ובכוונה גדולה עבור זכות החולה, וע"י כך תעלה לו ארוכה ומרפא, אולם בני המשפחה לא הסכימו להצעה. כיון שכך הוכיח אותם הסבא זצוק"ל זת"ע, על שאין להם אמונה אמיתית בדברי חכמינו, וביקש שיעזבוהו וילכו ממנו.

אז התלונן הסבא זצוק"ל זת"ע על העולם, שבשעת צרה מחפשים סגולות שונות ומשונות ועושים את כל ההשתדלויות, אך מחסירים את העיקר להתחזק ולענות בקדיש את האמן 'יהא שמיה רבא מברך... בכל הכח והכוונה, שחז"ל גילו לנו שע"י זה נקרע רוע גזר הדין ומתבטלים גזירות קשות ורעות, כי כל אות ואות מדברי חכמינו הן אמת לאמיתה!

וכך כתב ה"חפץ חיים": "וביותר ניתן לתמוה על אנשים שמחפשים: סגולות וקמיעות, סיגופים ותעניות - לכפרת עוונותיהם וכדומה, ומוציאים עליהם כמה וכמה אלפים, כל אחד לפי עושרו והצטרפותו לעניין.

יותר טוב שיחזיקו בקביעות במצות עניית 'אמן' יהא שמיה רבא' הבאה לידם בקלות ומסוגלת לכל הישועות לפרט ולכלל, ויזרוז אחרים למצוה זו ויתעקשו בה תמיד (ועיין ב"ספר חרדים" שכתב: "אמן יהא שמיה רבא' - הוא תיקון גדול

◆ קונטרס "ארי"ה שאג ... " שנט

מכמה אלפי תעניות אם לא ישוב לכסלה". מה שאין כן, אם מוציא מעותיו לטמיון על סגולות חיצוניות, שלא יועילו ולא יצליחו והוא מכלה כוחותיו לריק והמשכיל יתן על ליבו".

"היה כדאי לקדוש-ברוך-הוא לברוא את העולם למשך ששת אלפים שנה כדי שיהודי יזכה לומר פעם אחת בלבד בכל משך הבריאה 'ברוך הוא וברוך שמו'; ואלף פעמים 'ברוך הוא וברוך שמו' לא מגיעים לגודל חשיבות של אמירת 'אמן' פעם אחת בלבד; ואלף פעמים 'אמן' לא מגיעים לגודל חשיבות של 'אמן יהא שמיה רבא מברך ... פעם אחת בלבד; ואלף פעמים עניית 'אמן יהא שמיה רבא' לא מגיעים לזכות של 'תיבה (מילה) אחת' מלימוד תורה" (הגה"צ רבי אליהו לופיאן זצוק"ל ות"ע, בשם הסבא מקלם זצוק"ל ות"ע).

ספר
פרדס אליהו
חלקים א' - ב'

קובץ קונטרסים
בפרד"ס התורה המועדים וההלכה

ממני הצעיר באלפי ישראל
אליהו בן אמו"ר ר' אברהם ממן
ראש מוסדות "תורת אברהם"

נצרת עלית
שנת תשע"ח לתפילתי
ת"א שנת ע'כודת ח'